

ks. Andrzej Orczykowski SChr, Poznań

Profesja zakonna – oddanie się umiłowanemu Bogu

Profesja zakonna (*professio religiosa*) w świetle prawa kościelnego jest zewnętrznym obrzędem, aktem prawnym, mocą którego osoba, składając ślub publiczny, zobowiązuje się do zachowania trzech rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa; zostaje konsekrowana Bogu przez posługę Kościoła; włączona do instytutu życia konsekrowanego, nabywając prawa i zaciągając obowiązki określone w prawie.

W historii Kościoła składanie profesji zakonnej przybierało różne zewnętrzne formy. Pierwotne spontaniczne poświęcenie się Bogu z czasem przerodziło się w zwyczaj, jak na przykład profesja zakonna: *tacita, in manus, super altare, super hostiam*. Profesja *tacita* polegała na przyłączeniu się do nowicjuszy, a po ukończeniu nowicjatu do profesów, oraz podjęciu ich obowiązków i przywdzianiu habitu. Kulminacyjnym momentem profesji *in manus* było umieszczenie przez klęczącego zakonnika złożonych dłoni w rękach przełożonego, wyrażające osobiste oddanie się i zaufanie do Bożej Opatrzności oraz kontrakt między zakonnikiem i przyjmującą go wspólnotą. Profesja *super altare* była składana przed rozpoczęciem Mszy Świętej lub podczas ofiarowania. Zakonnik przed ołtarzem odczytywał formułę profesji, podpisywał ją i pozostawiał na ołtarzu. Profesja *super hostiam* (inna nazwa: *coram Sanctissimo Sacramento*) była składana podczas Mszy Świętej, po Komunii kapłańskiej. Zakonnik, klęcząc na stopniach ołtarza przed celebransem trzymającym w ręce komunikant podniesiony nad puszką, odczytywał formułę profesji i przyjmował Komunię Świętą. Profesja, niezależnie od zewnętrznej formy, zawsze była nierozzerwalnie związana z życiem zakonnym.

Życie zakonne będące darem, który Kościół otrzymuje od swojego Pana i który ofiaruje jako trwały stan życia osobie powołanej przez Boga w profesji rad ewangelicznych, zmierza do tego, aby było znakiem miłości Bożej wyrażonej językiem naszych czasów (Katechizm Kościoła Katolickiego [odtad: KKK], 926). Włączenie osoby poprzez profesję w tajemnicę życia zakonnego w danym instytucie stanowi nowe przymierze, realizowane jakby w trzech etapach: powołanie, formacja, przyjęcie powołania Bożego przez konkretną osobę i kompetentnych przełożonych w akcie profesji. W obecnie obowiązującym prawie kościelnym nie ma definicji profesji zakonnej, natomiast zostały wymienione jej istotne elementy prawne, określony czas trwania profesji czasowej, zostały podane warunki jej ważności, opisane zasady ponowienia, przedłużenia, antycypowania oraz ustalone warunków ważności profesji wieczystej.

Istotne elementy profesji zakonnej – to jest: zobowiązanie się publicznym ślubem do zachowania trzech rad ewangelicznych, konsekracja Bogu przez posługę Kościoła, włączenie do instytutu z prawami i obowiązkami określonymi w prawie – wymienione w Kodeksie Prawa Kanonicznego [odtad: KPK], kan. 654, mają równocześnie charakter kanoniczny i teologiczny. Rady ewangeliczne w ich wielości są proponowane wszystkim uczniom Chrystusa, natomiast profesja rad ewangelicznych w trwałym stanie życia uznanym przez Kościół jest znakiem charakterystycznym życia poświęconego Bogu (KKK, 915). Zatem bez zobowiązania się przez śluby publiczne do zachowania rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa, posłuszeństwa nie można być zakonnica, zakonnikiem. Składający profesję zostaje konsekrowany Bogu, który obdarza powołaniem, i dzięki Jego łasce może na nie odpowiedzieć. Następuje to poprzez pośrednictwo i posługę Kościoła. To właśnie Kościół, działając poprzez kompetentnego przełożonego, konsekruje profesja Bogu, zaś profes oddaje się Jemu osobiście. Profes odpowiada na dar powołania, zaś Kościół weryfikuje jego powołanie i stwierdza jego zdatność do aktu profesji. Ukazany zostaje jeden ze sposobów przeżywania „bardziej wewnętrznej” konsekracji, która opiera się na chrzcie i polega na całkowitym oddaniu się Bogu (KKK, 916). Włączenie do instytutu z prawami i obowiązkami określonymi w prawie eksponuje kościelny wymiar profesji.

Profes oddaje się instytutowi, natomiast zakon przyjmuje jego oddanie oraz włącza go do grona swoich członków.

Profesja czasowa ze swej natury, na co wskazuje sam termin: *czasowa*, jest etapem przejściowym, ukierunkowanym na złożenie ślubów wieczystych. W okresie profesji czasowej kontynuuje się bowiem formację rozpoczętą w nowicjacie i przed złożeniem profesji wieczystej nabywa się doświadczenia życia według rad ewangelicznych, zgodnie z prawem własnym. KPK (kan. 655) ustala dwa terminy graniczne profesji czasowej: minimalny trzy lata i maksymalny sześć lat, zastrzegając możliwość jego przedłużenia najwyżej do lat dziewięciu (kan. 657, § 2). Profesja czasowa jest prawdziwą profesją zakonną. Jej celem jest utrwalenie integralnej formacji osobowości zapoczątkowanej w nowicjacie w perspektywie złożenia profesji wieczystej.

Do ważności profesji czasowej wymaga się, aby: składający ją ukończył przynajmniej osiemnasty rok życia; nowicjat został ważnie odbyty; dopuszczenia dokonał w sposób wolny kompetentny przełożony po wysłuchaniu głosu swojej rady, zgodnie z prawem; była ona wyraźna i złożona bez przymusu, ciężkiej bojaźni lub podstępny; została przyjęta przez właściwego przełożonego osobiście lub przez innego (KPK, kan. 656, pkt. 1-5). Wymóg ukończenia osiemnastego roku życia wiąże się z uzasadnionym domniemaniem, że poniżej tego wieku nie można przyjąć poważnych zobowiązań wynikających z profesji. Ważnie odbyty nowicjatu służy dokładniejszemu rozpoznaniu powołania i poznaniu sposobu życia właściwego dla instytutu oraz jest przygotowaniem do złożenia pierwszej profesji. Dopuszczenie do złożenia profesji zakonnej jest aktem zarządu wewnętrznego, wynikającym z władzy zwyczajnej i dokonany przez właściwego przełożonego, po wysłuchaniu głosu rady. Złożenie profesji w sposób wyraźny, bez przymusu, bez ciężkiej bojaźni lub podstępny, odbywa się zgodnie z prawem własnym instytutu i zachowaniem odpowiedniego obrzędu, wypowiedzeniem przepisanej formuły, w której wymienia się: imię składającego profesję, urząd (czasem również imię i nazwisko) przełożonego przyjmującego profesję, trzy śluby zakonne, dokładnie określa się czas, na jaki jest składana, oraz dodaje inne szczegóły gwarantujące spełnienie tego wymogu. Przyjęcie profesji przez właściwego przełożonego, osobiście lub przez kogoś innego, oznacza przyjęcie w imieniu Kościoła i instytutu, który inkorporuje profesja. Wskazane jest, aby profesję przyjmowali przełożeni zakonni, a nie biskup czy prezbiter celebrujący Mszę Świętą. Podkreśla się również aktywną obecność wspólnoty, wobec której składa się profesję, do której profes zostaje włączony.

Ponowienie i przedłużenie profesji czasowej, antycypowanie profesji wieczystej – to sytuacje regulowane przez prawodawcę kościelnego możliwe do zaistnienia. Ponowienie ma miejsce po upływie czasu, na jaki profesja została złożona. Zakonnik, który sam o to prosi i jest uznany za zdatnego, powinien być dopuszczony do ponowienia profesji (KPK, kan. 657, § 1). Zatem do ponowienia profesji wymaga się równoczesnego zaistnienia trzech okoliczności: upływu czasu profesji, prośby zainteresowanego oraz uznania jego zdadności. Przedłużenie profesji czasowej, o którym mowa w KPK, kan. 657, § 2, dotyczy wyjątkowej sytuacji. Mogą zaistnieć przyczyny, z powodu których kompetentny przełożony uzna za wskazane przedłużenie okresu profesji czasowej ponad limit normalnie przyjęty w danym instytucie. Mianowicie chodzi o takie wypadki, kiedy przełożeni mają uzasadnione wątpliwości co do zdadności profesja lub wolności jego decyzji, a zarazem wystarczające podstawy do przypuszczenia, że przedłużenie okaże się celowe. Antycypacja profesji wieczystej – to złożenie za zezwoleniem kompetentnego przełożonego profesji czasowej przed zakończeniem nowicjatu najwyżej o piętnaście dni wcześniej (KPK, kan. 649, § 2), zaś profesji wieczystej – najwyżej trzy miesiące przed ustawianiem profesji czasowej (KPK, kan. 657, § 3). Składającym profesję wieczystą Kościół stawia warunki wymagane do jej ważności.

Do warunki ważności profesji wieczystej wymaga się (oprócz warunków wymaganych do ważności profesji czasowej) spełnienia kolejnych trzy trzech warunków: ukończenie przynajmniej dwudziestego pierwszego roku życia, przynajmniej trzech lat profesji czasowej,

ewentualne innych warunków dodanych przez prawo własne instytutu (KPK, kan. 658). Warunek ukończenia przynajmniej dwudziestego pierwszego roku życia jest logiczną konsekwencją wymogu o ukończeniu osiemnastego roku życia do złożenia ślubów czasowych. W prawie własnym instytutu wymagana granica wieku może zostać podwyższona. Określone zostało minimum uprzedniej profesji czasowej przez trzy lata, z zachowaniem kan. 657, § 3 dotyczącego możliwości antycypacji profesji wieczystej. Obydwa warunki ważności profesji wieczystej uwzględniają współczesne realia, dzisiaj życie zakonne wymaga bowiem silnej osobowości. Ewentualne inne warunki dodane przez prawo własne wypływają ze specyfiki poszczególnych instytutów zakonnych.

W instytutach zakonnych, w których składa się jedynie śluby czasowe (KPK, kan. 607, § 2), zasady dotyczące definitywnego włączenia do instytutu są opisane w prawie własnym.

Przez profesję zakonną człowiek oddany umiłowanemu nade wszystko Bogu, ofiarowany Mu już przez chrzest, poświęca się głębiej służbie Bożej i oddaje się dla dobra Kościoła (KKK, 931). Zadaniem składających profesję zakonną jest przede wszystkim życie swoją konsekracją. Poświęcając się na mocy konsekracji na służbę Kościołowi, w sposób właściwy ich instytutowi, mają szczególny udział w jego misyjnej działalności.

